

Kik voltak eddig?

Mint azt múlt keddi számunkban megírtuk, Szalay István személyében új főigazgatót választottak hétfőn a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola oktatói, dolgozói, hallgatói. Ennek ismeretében érdekes arra visszatérni, kik voltak eddig az intézmény vezetői.

Rövid, a választást bevezető beszédében Békési Imre, titulusát immár a volt szóval kiegészítő főigazgató megemlítette: Bereczki Sándor gyűjtötte össze számára az eddig kormányzott tizenöt főigazgató névsorát. A neveléstudományi tanszék docensével a szavazási szünetben beszélünk:

— Eperjesi Kálmán irodalmár, Ágoston György a pedagógiai tanszékéről, a matematikus Lerner Károly, Csukás István a magyar tanszékéről, ezután újból egy matematikus, Szendrei János, Hegedűs András az irodalmi tanszékéről, Moholi Károly, a földrajzos, majd ismét Szendrei János, végül Békési Imre. Így követték egymást 1948 óta a főiskola főigazgatói.

— Szinte kimért pontossággal váltották egymást a humán és real szakos főigazgatók. Valami „innen is, onnan is” szándék eredménye ez?

— Nem, egészen véletlenül alakult így.

— Ön megírta a főiskola százéves történetét. Nyilván van képe e főigazgatók vezetői stílusáról, képességéről is.

— Volt köztük nagyvonalú, felsőoktatási intézményhez méltó vezető is, aki nem avatkozott apró-cseprő tanszéki ügyekbe. Olyan is akadt — főleg a matematikusok között —, aki precizitásáról volt híres.

— Kik közülük — ön szerint — akik valóban előrevitték a tanárképzés ügyét, akik koncepciós vezetői voltak?

— Kettőt tudnék kiemelni. Hegedűs András 1970–75 között tett tanúságot konstruktív elképzeléseiről, a tanárképzés erősítésével. Csukás István pedig a tudományos munka előtérbe helyezésével vívott ki komoly érdemeket.

Szalay István megválasztásával folytatódott a folyamat: irodalmár után ismét real szakos, matematikus került a főigazgatói székbe.

(balogh)

Terepfelderítésen

Beszélgetés Gus Kinggel, a Sheridan College Oakville főigazgató-helyettesével

Négy szegedi előadás során ismerkedhettek meg az érdeklődők Kanada oktatási rendszerével, amelyet világ-szerte jól felépítettnek, s főleg jól működőnek tartanak. Gus King állami, illetve minisztériumi kapcsolatokról adott elő. Talán ő tudja leginkább megítélni, milyen eredménye lehet egy ilyen előadás-sorozatnak.

— Májusban a kanadai kormány megbízásából egy tudóscsoport járt Magyarországon, hogy megvizsgálják, milyen megoldási javaslatokat tudnának ajánlani a magyar oktatási rendszer megújítására. A csoport tagja voltam én is. Akkor merült fel, hogy jobban kellene ismerni egymás képzési rendszerét, s ezért vagyunk most itt, „terepfelderítésen”. Nem az a cél, hogy megmondjuk önöknek, mit tegyenek, mi csak véleményünk. Aztán a véleményekből tanulmányok születnek, s ha a magyar kormány fel tudja ezeket használni, akkor hasznos volt a látogatás. Igyekeztünk legjobb tudásunk szerint megismertetni Kanada oktatási felépítését.

— Mi magyar tapasztalataik lényege?

— Két minisztériumban tárgyaltunk, a munkaügyben és a művelődési-közülatásban, ezenkívül az országot jártuk. Úgy láttam, hogy a fejlett technológiák alkalmazása hiányzik, s a dolgozók sem eléggé szaképzettek. Tehát ki kell fejleszteni egy személyi állományt, mely képes lesz a fejlett eszközök használatára.

— Súlyos anyagi kérdések. Van javaslatuk ezek megoldására?

— Önök elég szűk pénzügyi kerettel tudnak gazdálkodni, ezért nagyon meg kell nézni, hogy a felvett kölcsönöket, s a világbanki hiteleket mibe fektetik. A mi készülő tanulmányaink segítenek fognak abban, hogy hogyan lehet minél gazdaságosabb munkával minél több pénzt keresni, aminek egy részét természetesen az oktatásra kell fordítani. Kanadában is nagy szükség van magas szinten képzett szakemberekre, és ezért a cégek hajlandóak sokat fizetni.

P. J.

Derrick — kétszázszor

„A Derrick minden szempontból aranyat ér. Reméljük, a 400. folytatásig nem hagyjuk abba.” Ezekkel a szavakkal köszöntötte Münchenben a ZDF-tv-intendánsa, Dieter Stolte a népszerű krimisorozat stábját, amely a napokban kezdte el a 200. epizód forgatását.

Stolte megállapítása, hogy a Derrick aranvat ér, nem túlzó. A sorozatot eddig 98 ország vasarolta meg, és vetíti nagy sikerrel. A 198. folytatás vetítésekor a tévműsorokban dúskáló Németországban 42 százalékos volt a nézettségi mutató: 15 millióan izgultak együtt Derrickkel és társaival.

Az első métert 1973. július 30-án forgatták le és meg sem álltak 972 ezerig. A 199. folytatásban 3 ezer forgatási napon összesen 5 ezer színeszt foglalkoztattak, az egyetlen állandó szereplő ron — nyilatkozta „Derrick” természetesen Stephan Der-

rick, alias Horst Tappert volt. A 67 éves színész kapcsolódásként időnként színházban rendez, legközelebb Baselben állítja színpadra Reginald Rose színdarabját, a Magyarországon is ismert „Tizenkét dühös embert”.

Tappert a sorozat sikerét abban látja, hogy áldozathoz és tetteshez egyaránt megértéssel közelít, s témáit széles társadalmi körzetből meríti. Valamelyik epizód kiinduló pontjául szolgálhat például a BMW-gyár főkonstruktőrének, Claus Luthenak Németországban nagy port felvert esete: a tervező leszúrta kábitőrszerű fiát. Magától értedődik, hogy ezt az ügyet is Horst Tappert derítette fel: „Amíg a sorozat jó, a nézőnek tetszik, csinálom, a Túl a mágikus 200-as határgyeten állandó szereplő ron” — nyilatkozta „Derrick” természetesen Stephan Der-

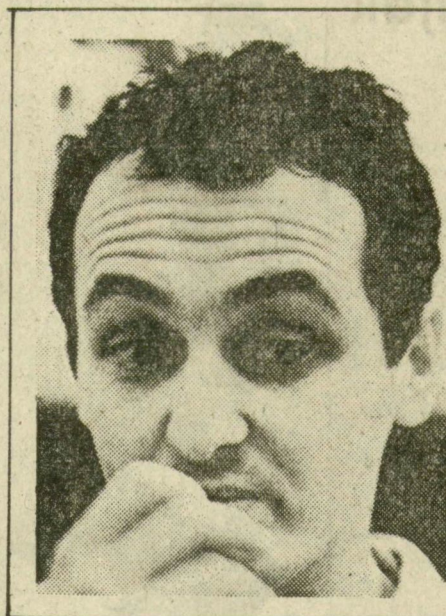
Hollók a víz alatt

— Az est jelentős hányadában a Holló-színház már korábban bemutatott műsorából láthattunk viszont részleteket. Hol ismerted meg az angol humort, amely ezeknek a néhány perces jeleneteknek az alapja?

— Második-harmadik angliai utamon fedeztem fel magamnak a Monty Python csoportot. Szenvedélyesen elkezdtem gyűjteni a hangmezeiket, videokazettáikat, a róluk szóló könyveket. E humor angliai képviselői: Graham Chapman, Terry Gilliam, Eric Idle. Magyarországon is vetítettek tőlük több filmet, például a Gyalog-galoppot. E felfedezett kincs hatására kezdtem el ezzel a fajta humorral foglalkozni.

— Kanyarodjunk vissza a kezdetekhez. Hogyan került erre a pályára?

— Kezdetben volt egy Ikarus néven ismert együttesem. A siker elmaradása után kezdtem gondolkodni, hogy valami más pályán kell nézmem. Még ebben az időben ismertem meg Laár Andrást. Dalszövegeiből, verseiből szerveztük meg '86-ban az első olyan estet, amelyen már nem volt zene. Ez volt a L'art pour l'art, amivel nagy sikert arattunk. A következő közös produkciónk a Farkas a mezőn címet viselte. Közben kettesben a Válogatott laárogások és gallagások című műsort adtuk elő. 1990-ben alakult a Holló-színház. A két társulat között az a különbség, hogy a L'art pour l'art-ban saját szövegeinket, a Holló-

Lovassy Zoltán felvétele

színházban pedig angol szerzők műveit adjuk elő. Most '90 telére új műsorral, a Rengeteg Parittyával járjuk az országot. A mos. emaradt szegedi előadást tavasszal kívánjuk pótolni.

— A rádió humorfesztiválján is angol humort adtak. Nem okoz gondot, hogy ez a műfaj elsősorban vizuális jellegű?

— Magyarországon mi vagyunk az egyetlen képviselői ennek az irányzatnak. A látvány hiánya könnyen áthidalható. Olyan jeleneteket választottunk, amelyek megélnék a rádióban is. Ha pedig a kép szükséges volt a megértéshez, akkor — mint a színnazi közvetíté-

A L'art pour l'art Társulat harmadik új estjét hirdették december 11-ére az ifjúsági házba. Mint az előadás előtt Galla Miklós elmondta, Laár András még mindig Angliában tartózkodik együttesével. Az útkadályoknak köszönhetően, nem jelenhetett meg a nagyjérdemű közönség előtt. Ezért a meghirdetett Rengeteg Parittyá című előadást helyett a korábbi műsorukból láthattunk részleteket, Nagy Natália és Dolák-Saly Róbert közreműködésével. A második előadás után az angol humorról, a humorkultúráról faggattam Galla Miklóst.

seknél — narrátort használtunk. Ez a műfaj megél látvány nélkül is, a Monty Python-csoport is 8-10 hanglemezt adott ki. De távlati terveinkben nem a rádió, hanem a televízió szerepel. A fesztivál döntője is a tv-ben lesz 29-én. Ajánlatokat is a tv-szereplés után várunk.

— Milyen közeli és távlati terveitek vannak?

— A humorfesztiválon előadott jelenetek mind egy műsorból valók, amelynek címe: Tudnak-e a hollók a víz alatt repülni, avagy megfulladnak. Ezt adjuk elő még jó néhány helyen. A jövőre gondolva, egy újabb angol abszurd revüt készi-

tünk. Valószínűleg a Hogyan bosszantsuk az embereket címet fogja viselni. Az MTV-ben — hasonlóan a BBC műsorához — szeretnénk beindítani egy több részes humoros műsort, Vastyúk is talál szeptet címmel. De ennek még csupán a forgatókönyve van kész. Már van egy felvett filmünk is, csak a vágási munkálatok vannak hátra: Jön a medve a címe. Ez arról szól, hogy elvesztettem a bérletemet, a végén pedig megölnek. Dolák-Saly Róbert játssza benne a rosszindulatú zöldséget. A film utolsó jelenete gigantikus fináléhimnusz: Az élet egy rejtélyes hőskölte-mény című dallal zárul.

Dobozy Csilla

Az ünnepi asztal hagyományai

A karácsonyi asztal terítéséhez, az ünnepi étkezésekhez évszázadok óta családi hagyományok fűződnek. A néphit, a népszokások szerint e jeles napok tevékenysége nem csak az ünnepnapokat befolyásolja, hanem mágikus erejű a familia jövő évi jólétének és jólétének biztosításában is. Bőség, egészség- és termékenységvarázslások, rontás és baj elhárítása, gonoszűzés kapcsolódott az ünnepi asztalhoz —, s ha eredetét talán már nem is tudjuk, néhány cselekedetünkben, ételünkben ma is benne van.

Karácsony szombatján (december 24-én) katolikus vallású eleink böjti napot tartottak, s a szegedi öregek valaha csak kenyeret és olajos savanyú káposztát ettek ezen a napon (a szigorúan böjtölők pedig csak kenyeret, vizet és sót). Jól megéhezvén sem láttak addig hozzá az esti ünnepi étkezéshez, míg az első csillag fel nem jött az égre, illetve el nem végezték a karácsonyi asztal terítésének minden praktikáját. Ez az asztal ugyanis a néphit szerint oltár, étellei pedig olyan szentelmények, amiknek gonoszűző, elhárító s jót hozó mágikus erejük van. Az asztal alá egy szakajtóban szalmát, szénát, búzát téve elkészítették a Jézuska ágát, a karácsonyi jászolt (ami az ünnepek alatt végig ott maradt), abba várva a Megváltót. — A karácsonyi szalmát azután termékenységvarázslásra használták fel: az állatok alá tették, hogy azok egészségesek és szaporak legyenek. A beteg állatokat megsimították, húzogatták vele, hogy meggyógyuljanak, és a gyümölcsfák alá szórták, vagy csóvába tekerve a szalmát a fákra kötözték, hogy jobban teremjenek.

Lucabúza, kenyér, puskaölvés

Az asztalra karácsonyi abroszt terítettek: olyat, amit csak ezen az egy ünnepen használtak, s neki jótékony erőt tulajdonítottak. A néphit szerint a beteg emberre, állatra gyógyítóként a karácsonyi abroszt kellett felkötni. (Algyón élt a szokás, hogy János napján erről az abroszról etették a jószágot, ezzel „varázsolva” nekik egészséget, s használták ott sütőabrosznak is. Apátfalván ebből az abroszból vették a búzát, hogy jól teremjen.) A fehér — esetleg pirossal himzett — abroszra az ünnepi asztal ékességként lucabúza és kenyér került. A Luca napjától csíráztatott, eddigre szépen zöldellő búzaszemekben és a

kenyérben az emberré vált Jézust tisztelték, e jelképekkel az ünnepi asztalhoz őt vonták körükbe.

Mielőtt azonban a karácsonyi vacsorához leültek volna a szegedi tájon — de másfelé is —, elűzték a házból, s környékéről a gonoszt: zajkeltéssel. Jeles néprajztudosunk, Bálint Sándor szerint: „Szeged városában még századunk elején is sok háznál puskaölvés előzte meg a karácsonyi étkezést. Az udvarban a gazda vagy a levegőbe vagy a trágyadombra irányította. Kint a tanyán háromszor is lőttek egymás után.”

A karácsonyi vacsorához, annak ételleihez számos hiedelem és szokás tartozott. A vacsora ideje alatt a karácsonyfán égtek a gyertyák, hogy fokokozzák az ünnep fényét. Imádkozás után a kenyeret a családfő szegte meg, és osztotta szét övéinek. — A gazdasszonynak egyébként nem volt szabad felkelnie az asztaltól a babona szerint, ezzel kellett „biztosítani”, hogy a kótlóstyűkja a jövő évben nyugodtan üljön a tojásokon. Volt egy másik tiltás is: nem volt szabad rákönyökölni az ünnepi asztalra, mert aki ezt teszi kelékes, kiütéses lesz. — A vacsora kezdetén a család tagjai diót törtek, majd hagyományosan mézbe mártott fohagyoma és dióbél nyelésével kezdődött a szegedi családoknál az éves gonoszűző, egészségvarázsló céllal.

Méz, fohagyoma, dió

A méz — régi szimbolikus magyarázat szerint a tejhez hasonlóan — az emberi és az isteni természetnek Jézusban való egységét jelképezi. A fohagyoma ősi gonoszűző és egészséget hozó szer. Evésükkel, mint Bálint Sándor írja: „Szeged vidékén még lényegében a szentelményi erőt hangoztatják: azért kell mézbe mártott fohagyomát enni, hogy a földön fekvő ember szájába, a kigyó nyáron majd ne másszék bele, vagy amint a szatymái öregek mondják: a kigyó ne marja meg, a kigyó képében rejtőző gonoszlélek ne kísértse meg.” A dióból a család a rejtőzködő Krisztust, a Messiás ősi jelképét vette magához. A karácsonyi diókultusz szerint egyébként a földre ejtett dióbelet nem volt szabad felvenni, mert az az elhunyt családtagot illette; a dióhéjat nem vethetik szemétre, mert elégetve füstjével az év során betegségeket lehet elhárítani. Az is tartotta a néphit, hogy akinek karácsonyi diója egészséges az a következő esztendő

ben egészséges lesz, aki viszont férgecs, az beteg lesz és nem remélhet hosszú életet.

Alma, morzsa, mágia

A mézhez, dióhoz hasonló vallásos jelképertéke van a karácsonyi asztalra kerülő étkek között — mint említettük — a kenyérnek — s az almának. A Kisdiednek, Isten fiának s Isten emberhez való szerelmének jelképe az alma és sok hiedelem, szokás fűződött hozzá. Általánosan cselekedett ünnepi hagyomány egy almát annyifelé vágni, ahány családtag van, és szétosztani — ezzel vélve elérni, hogy a családtagok az egész részeként egymáshoz illeszkedjenek, illetve, mindig egymásra találjanak (akár haláluk után a mennyekben is). „A szegedi tájon piros almát tesznek az ivópohárba, tanyahelyen pedig az asott kútba. Erről iszik ember, jószág egészen vízkerezstig. Ezt azért teszik, hogy egészségesek maradiannak. Az almát a család közösen fogyasztja el, sőt, a jószág ételbe is kevernek belőle” — olvashatjuk Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd című könyvében.

A bőséges karácsonyi lakomában — melynek fő fogása a szegedi tájon a disznótoros, az „angyal kó-bász” és az „angyal kocsonya” volt régen — mágikus erejű étkek is helyet kaptak. A bab és a lencse evése a néphit szerint a jövő évre sok pénzt hoz. A mákos tésztát szerelmi jóslásra is használták, s az állatoknak is adtak belőle, hogy egészségesek legyenek, és gyarapodjanak. (Az éjjelre az asztalon hagyott mákos tésztát, mákos kalácsot az angyaloknak, a halottaknak szánták.)

A néphit a vacsora hulladékának is megkülönböztetett figyelmet szentelt: a karácsonyi morzsát összegyűjtötték és egészség-, valamint termékenységvarázslásra használták fel. Embert, állatot gyógyítottak (például tűzbe vetett morzsa füstjével), termékenységet serkentettek vele (gyümölcsfák alá szórva, baromfival megéetve). De többnyire csak az ünnep elmúltával, amikor az asztalt leszedték.

A karácsonyi asztal megterítve, három napig várta, szolgálta a családokat — jelentett biztos helyet az együttlétre. A hozzá fűződő néphagyományokból jó lenne legalább ez utóbbit tudni és megőrizni: s olyan karácsonyi asztalt teríteni, ami mindekit haza vár, ami erősíti a családokban az együttlétet.

Szabó Magdolna